Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.12, april 2018

Indledningen er redigeret af Stine Guldahl Holst og Steen Tullberg
Tilsyn ved dr.phil. Ole Vind

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

Krönike-Riim til Levende Skolebrug med Oplysninger

ved Holger Berg

Indhold

1 Tilblivelse og baggrund
2 Ajourføringens anledninger
3 Reaktion på hidtidig modtagelse
3.1 De udeladte afsnit
4 Indhold
4.1 Substantielle ændringer i førsteudgavens digte
4.2 Fællestræk for andenudgavens nye digte
4.2.1 Hvordan tales der?
4.2.2 Hvem taler?
4.2.3 Hvad tales der om?
4.3 Samtidige sammenhænge
5 Modtagelse
5.1 En anmeldersucces
5.2 Brugen i grundtvigske kredse
5.2.1 Historisk-poetiske verdenshistorier
5.2.2 Sang- og melodibøger
6 Anvendt litteratur
6.1 Trykt
6.2 Utrykt

1 Tilblivelse og baggrund

Krönike-Riim til Levende Skolebrug fra oktober 1842 var en andenudgave. Da

Grundtvig skrev førsteudgaven fra 1829 var krønikerimene tænkt som det andet af tre undervisningsforløb i et omfattende verdenshistorisk fag for gymnasieskolen:

1. I det første undervisningsforløb skulle læreren præsentere verdenshistoriens vigtigste begivenheder, folkeslag og personer ud fra den prosaiske *Historisk Børne-Lærdom* på 26 sider, suppleret af en tavle over *Tidens Ström eller universal historisk Omrids*. De udkom begge i december 1829.

2. Det verdenshistoriske overblik skulle i det andet forløb uddybes ved at recitere rolledigtene i *Krønike-Riim til Børne-Lærdom*, som udkom i marts (Grundtvig 1829a).

3. Det tredje forløb byggede på Grundtvigs *Haandbog i Verdens-Historie*, som i tre bind skulle kombinere fortælling med basal kildekritik og det historiefilosofiske overblik. Håndbogen udkom først som hæfter, der i hhv. 1833 og 1836 var blevet samlet til bind 1 om oldtiden og bind 2 om middelalderen.

Krønikerimenes indhold og historiefilosofiske udsagn forstås bedst ved at følge denne undervisningsplan, dvs. læse værkerne fra det første og det tredje undervisningsforløb. Indholdet og historiefilosofien dækkes ikke af denne indledning, som gennemgår andenudgavens anledning og modtagelse samt nogle af de træk, der kendetegner andenudgavens tilpasninger af førsteudgaven.

I begyndelsen af februar 1842 udkom det første hæfte fra det tredje bind af håndbogen i verdenshistorie. Det krævede et omfattende kildestudie at skrive håndbogen, og prosaen flød ikke ubesværet. I et brev fra den 22. marts 1842 til præsten Peter Rørdam berettede Grundtvig om de forgangne seks ugers pusterum: "Siden jeg fik første Hefte af Haandbogen fra Haanden, har jeg i det Hele levet et temmelig poetisk Liv". Arbejdet med det efterfølgende hæfte førte snart til en skriveblokade, og da den nye indehaver af Grundtvigs foretrukne forlag Den Wahlske Boghandel "gierne vilde have Krønike-Rimene ud igien, skiftede jeg Pen og prøvede, hvordan det vilde gaae med at sætte de Rim til, jeg savnede, og det gik feiende, saa jeg har alt [dvs. allerede] faaet over *tyve* nye Stykker" (Rørdam 1891, s. 254 f.; se også s. 245).

I de følgende måneder forfattede Grundtvig yderligere 22 krønikerim og gjorde en fortale klar, der er dateret til "Orme-Maaned", dvs. juli (Grundtvig 1875, s. LXV).

2 Ajourføringens anledninger

Edvard Skouboe havde overtaget Den Wahlske Boghandel i december 1841, og opfordrede kort derefter Grundtvig til både at varetage en ny udgave af krønikerimene og skrive en helt ny danmarkshistorie. Man må spørge sig selv, hvorfor Grundtvig ikke koncentrerede sig om det nye værk og nøjedes med en let bearbejdning af krønikerimene? Grundtvig bemærkede, at han siden 1829 havde "været tre Gange i den *anden* Verden, vil sige *Engelland,* og tygget Drøv paa meget i tretten Aar"

(Grundtvig 1875, s. XLVII). Inspirationen fra Englandsrejserne 1829-1831 vægtes også højt i Kaj Thanings disputats, som fremhæver forskellene mellem første- og andenudgaven (Thaning 1963, s. 439-454).

Stoffet til de nye digte er hovedsageligt hentet fra håndbogens første to bind, som jo udkom efter førsteudgaven af krønikerimene fra 1829. Andenudgavens sans for mytologiens historiske betydning er nært forbundet med det universalhistoriske program, som Grundtvig fremlagde i *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst* fra 1832. Et tredje hovedværk af betydning for de nye krønikerim er Grundtvigs *Sang-Værk til den Danske Kirke*, der var blevet påbegyndt i 1836; bind 2 med de bibelhistoriske krønikerim blev afbrudt i 1841.

3 Reaktion på hidtidig modtagelse

I en ny "Fortale og Indledning" til krønikerimene forholdt Grundtvig sig til den blandede modtagelse af sine lærematerialer til de tre verdenshistoriske uddannelsesforløb. For Grundtvig stod det i juli 1842 klart, at håndbøgerne fra det tredje undervisningsforløb ikke ville slå an. Derimod havde *Historisk Børne-Lærdom* og tidstavlen vundet stor udbredelse (se den fælles indledning til førsteudgaverne, afsnittet "Efterliv" samt en fortale fra 1836 i Grundtvig 1875, s. XLI). I de to utrykte fortaler fra 1842 understregede Grundtvig, at det første undervisningstrin hverken var beregnet på udenadslære eller kunne stå for sig selv; det tredje undervisningstrin aflyste han. Den nye indledning til andenudgaven af krønikerimene var beregnet til de "ældre Lærlinge", som gennemgik det andet undervisningsforløb, og det burde meddeles dem af læreren i foredrag (Grundtvig 1875, s. XLVI, LV f.).

3.1 De udeladte afsnit

Den citerede fortale blev udeladt og udkom først i tredjeudgaven fra 1875 sammen med beslægtede fortaler fra 1832 og 1836. Grunden til udeladelsen skal sikkert søges i andenudgavens øgede længde. Mens førsteudgavens 52 digte fyldte 13 trykark regnede Skouboe den 18. april endnu kun med 14 ark. Selv med denne beskedne forøgelse ville det, ifølge hans beregninger, være "umueligt uden Pengetab at udstyre Bogen elegantere" end med det valgte udstyr (Grundtvig-arkivet, fasc. 427.24, bl. 1 verso). Andenudgaven udkom i det beskrevne udstyr (med et trykt omslag), men endte med at rumme 87 digte, der fyldte 19 ark. Utrykt forblev ud over fortalen og indledningen derfor også Grundtvigs to alfabetiske registre over digtenes førstelinjer og titler (se tekstredegørelsen, afsnit 1).

4 Indhold

4.1 Substantielle ændringer i førsteudgavens digte

Ændringerne fra førsteudgavens ortografi og interpunktion er registreret i tredjeudgavens variantapparat (Grundtvig 1875) og undersøgt i et systematisk speciale (Wiggers 2016, s. 31-34 samt bilaget). Andenudgavens substantielle tilføjelser og udeladelser er tilstrækkeligt talrige og velovervejede til, at de fortjener en gennemgang i det følgende.

I digtene om oldtiden fremhævede Grundtvig åndens indflydelse på historiens gang: Homer blev nu omtalt i digtet "Troja" (strofe 4-7), mens Moses optrådte i digtet "Nilen" (strofe 5-6). Til "Alexander den Store" tilføjedes strofe 14 om hellenismens åndelige centrum, Alexandrien.

Flere af de efterfølgende digte fra førsteudgaven blev forkastet, mens "Alexandrien" og "Rom" blev omskrevet. Digtet "Romer-Magten" blev forenklet ved at udelade førsteudgavens strofe 29-30 om latinsk dannelse og strofe 34-38 om tilhængere og modstandere af den katolske kirkes forrang.

Perioden fra 400 til 1100 var et af Grundtvigs specialer, og han rettede to sagfejl: I "Folke-Vandringen" udskiftes Alaric med en anden visigotisk leder, Athaulf (strofe 7). I "Angel-Sachserne" præciseres udsagnet om, at Brages nordiske sagn blev arvet af angelsaksere ("Andre"), til at det var angelsakseren "Oldhjelm", som løftede arven og digtede *Sangen om Bjovulf* (strofe 10). Det udsagn kvalificeredes som sandsynligt, men ikke sikkert, i noten om Oldhjelm (Grundtvig 1842b, s. 273; Schrøder 1875, s. 1 f.). Til gengæld blev "Normannerne" lidt mindre litterær, idet førsteudgavens sidste afsluttende seks vers om Waces digtning udgik.

De efterfølgende krønikerim om den nyere tids stormagter blev især ført ajour med henblik på både politiske omvæltninger og Grundtvigs ændrede anskuelser. I digtet "Tydskland" ændredes et vers om "Fichte og Schelling" til "Hegel og Schelling" (s. 150). Hegel var i løbet af 1830erne blevet en central figur for danske tænkere, og Grundtvig gav ham kritiske ord med på vejen i noterne (s. 261).

Digtet "Portugal" tilføjedes i andenudgaven tre strofer om handelskolonierne i Indien og portugisernes videre færd til Kina (strofe 14-15 og 17). Grundtvig byggede her på historikeren Fernão Lopes de Castanheda, som han lærte at kende efter 1829. Castanheda lovprises både i strofe 18 og i noterne (s. 247 f.). Strofe 23 havde i førsteudgaven hentydet til Det Forenede Kongerige Portugal, Brasilien og Algarve, der var blevet oprettet i 1815, men *de facto* allerede blev opløst i 1822 (*de jure* i 1825). Den medfølgende strid mellem den brasilianske og den portugisiske gren af herskerslægten Bragança var i 1842 for længst blevet bilagt, hvilket afspejles af andenudgavens ordlyd.

Ophøret af endnu en kortlivet personalunion affødte omfattende ændringer i digtet "Nederlænderne". Det Forenede Kongerige Nederlandene var ligeledes grundlagt i 1815, men blev i 1830 opdelt i de nuværende to kongeriger Belgien og Nederlandene. Mens områdets indbyggere i førsteudgavens digt endnu havde talt med samlet stemme som "vi" blev pronomenet i andenudgaven ændret til "de". Grundtvig byttede strofe 13 og 14 om og omskrev helt den efterfølgende nyeste historie: Førsteudgavens skildring af spændingerne mellem nord og syd (Grundtvig 1829a, strofe 24-33) blev i andenudgaven kortet ned og suppleret af strofer om belgiernes revolution fra august 1830 og rigets opdeling (Grundtvig 1842b, strofe 24-31).

1830 var revolutionernes år, og ved digtet "Frankerig" tilføjede Grundtvig i det 10. versafsnit en beskrivelse af Julirevolutionen og dens følger. I sidste strofe af

“Napoleon Bonaparte” revurderes hans virke. Mens førsteudgaven så Napoleonskrigene (1798-1815) som en gruopvækkende tid, indvarslede de ifølge andenudgaven folkelivets vækkelse (Vind 1999, s. 405 f.). “Rusland” fik fem nye strofer med på vejen om Peter den Stores bedrifter (strofe 13-15) og kejserrigets igangværende ekspansion (strofe 16-17).

Mindre, men sigende ændringer findes i digtet “John Bull”, hvor “*Sachseren*” (af tysk herkomst) udskiftedes med “*Angleren*”, som pegede nordpå, mod Jylland (afsnit 2, vers 15). Omformuleringen var helt i tråd med Grundtvigs stigende interesse i det slesvigske grænseland.

I digtet “Danmark” ændrede Grundtvig de to sidste vers. Han fæstede ikke længere sin lid til “Blade-Snekken”, som er førsteudgavens papirbåd af trykte sider, men foretrak nu det genopstandne ord, der flyver “paa Aande-Drættets Vinger” (strofe 12). Som en kristen pendant til dette levende ord tilføjedes en ny strofe til digtet “Den Christne Tro”, hvor Kristus skildres som det evige, livgivende ord (strofe 27, Thaning 1963, s. 447, 575).

Dermed er andenudgavens ændringer af bestående digte fordelt på tre grupper: 1) ajourføringer; 2) forandrede afsluttende pointer; 3) en øget fremhævelse af digtere, religiøse ledere og øvrige åndrige beslutningstagere.

4.2 Fællestræk for andenudgavens nye digte

Andenudgaven udelod syv digte, der, som Grundtvig indrømmede, “faldt *mine* Børn for tunge” (Grundtvig 1875, s. LIV; se oversigten s. 302). Ved de nye digte tilstræbte han en lettere stil, men undskyldte sig, med konventionel beskedenhed, på forhånd for, at det næppe var lykkedes overalt; de svære digte burde eleverne blot springe over. Når man udover forenklingen skal udpege stilistiske fællestræk blandt andenudgavens 42 tilføjelser og omskrivninger og sammenligne dem med de 45 forgængere, giver det god mening at gentage spørgsmålene fra indledningen til førsteudgaven, som lyder: hvem taler, om hvad, og hvordan?

4.2.1 Hvordan tales der?

Både første- og andenudgaven rummer talrige rolledigte, der er præget af talernes trang til at overgå rivalerne i talerrækken. Vid, ordsprog og leg med bevingede ord findes i begge udgaver. Det er dermed svært at se, at andenudgaven skulle være væsentlig mere munter (jf. Thaning 1963, s. 439 f.). I et udkast til førsteudgavens titelblad overvejede Grundtvig da også følgende motto: “At nytte og fornøie / Det har jeg havt for Øie!/ Vessel” (Grundtvig-arkivet, fasc. 402.a.2; jf. Wessel 1901, som legede med Horats’ beslægtede begrebspar ‘utile dulci’).

Andenudgavens nye digte er generelt kortere end førsteudgavens. I den mellemliggende periode var redaktører begyndt at forenkle Grundtvigs digte, så de blev sangbare, og Grundtvig skrev nu også selv oftere til sangbøger. Krønikerimet om “Valdemarerne” var således blevet afsunget i hans foredragsforening, Det Danske Samfund, den 28. maj 1842. Blandt nyhederne er der dog stadig mange lange digte, heriblandt 17 uden strofer (Bak 1977, s. 11, 24-28). Andenudgaven egnede sig ligesom

førsteudgaven især til recitation. Krønikerimene blev først gjort rigtigt sangbare i årtierne efter (se afsnittet "Sang- og melodibøger").

Andenudgaven udmærker sig ligesom førsteudgaven ved brugen af metaforer og bevingede ord, der passer til digtets emne og tidsalder. Ved enkelte digte valgte Grundtvig også en tidstypisk lyrisk form: mens "Angel-Sachserne" i førsteudgaven talte i stavrim, beskrev "Island" sin historie med flittig brug af kenninger, de norrøne poetiske omskrivninger. Førsteudgavens inspiration fra *Den danske Rimkrønike*, navnlig brugen af monologer, er aftaget i andenudgaven. Spørgsmålet 'hvordan der tales' hænger dermed nøje sammen med spørgsmålet 'hvem taler'.

4.2.2 Hvem taler?

I førsteudgaven er 47 ud af 52 digte skrevet som rolledigte, hvor personer og personificeringer taler for sig selv. De fire undtagelser er sagligt begrundede: "Folke-Vandringen" kunne dårligt personificeres, og ved personalunionen "Sverrig og Norge" samt de to habsburgske fløje i "Det Østerrigske Huus" var Grundtvigs pointe nok, at disse dynastiske konstruktioner savnede en national enhed, som kunne berette. I digtet "Engeland" var jeg-fortælleren Grundtvigs alter ego, som søgte at forstå landet gennem en dialog.

Blandt de nye digte fra andenudgaven er monologerne derimod i mindretal. Oldtidens tre prægende folkeslag "Ebræer, Græker og Romere" udgjorde heller intet fællesskab, og det samme gælder de to digte om rivaliserende italienske byer. Monologen er også fravalgt i krønikerimene om begivenheder ("Det store Korstog", "Syvaars-Krigens Tid" og "Paaske-Slaget") og kongerne i "Det Norske Trekløver" og "Valdemarerne". I de tre metodiske læredigte om "Oldsagn og Fabler", "Guder og Helte", samt "Bjerge og Floder" findes, om noget pronomen, kun det upersonlige 'man'. Digtene om "Olympens Guder" og "Valhals Guder" er også uden fortæller. I seks digte optræder Grundtvigs samtidige som det berettende vi: "Petrus, Paulus og Johannes", "De tre Nordiske Riger", "Paaske-Tiden" og "Tids-Regningen" samt i indledningen til "Hildebrand" (strofe 1) og afslutningen på "Snorro Sturlesøn" (strofe 20). Dette fortællerperspektiv er i tråd med Grundtvigs aktualiserende, historisk-poetiske program (Vind 1999, s. 130). I "Paaske-Tiden" fortæller Grundtvigs alter ego fra strofe 18 til 23, hvordan han har været vidne til Slaget på Rheden (1801), den Græske Uafhængighedskrig (1821-1829) og den danske digtnings opstandelse. Tre digte om enkeltpersoner "Ansgar", "Saxo Grammatiker" og "Christoffer Colombo" er uden fortæller.

De nævnte 23 nye krønikerim uden monologer suppleres af 19 nye digte med monologer. Monologerne er hyppigst i digtene om oldtiden. Fortællerne er som i førsteudgaven enkeltpersoner samt personificeringer af folkeslag og geografiske enheder. Ser man bort fra de tre ovennævnte enkeltpersoner, som ikke selv kommer til orde, afgør valget af det overordnede emne fortsat om det enkelte krønikerim er skrevet med eller uden en fortæller.

Talerrækken er udvidet fra 52 til 87 digte. Andenudgaven giver mere taletid til verdenshistoriens tre folkeslag med en afgørende og positiv rolle: hebræerne,

grækerne og nordboerne (Thaning 1963, s. 443 f.; Wiggers 2016, s. 32 f.). Nordens indflydelse siden folkevandringerne skildres gennem både de åbenlyse nordboere og deres direkte sydeuropæiske slægtninge fra folkevandringen. Pave Gregor 7. kaldes ved sit dåbsnavn Hildebrand, der er et gotisk-nordisk navn (s. 258). Han er ligesom Napoleon Bonapartes forfædre fra Toskana og dermed af gotisk byrd (Grundtvig 1842b, s. 124). Blandt nordboernes efterkommere regnes også de norditalienske opdagelsesrejsende som Colombus (Vind 1999, s. 367).

4.2.3 Hvad tales der om?

Ud over grækere og de førkristne jøder fylder også middelalderen og kirkehistorien mere i andenudgaven. Det gælder især det centrale udgangspunkt for kristningen af Nordeuropa, det angelsaksiske kongerige Northumbria ("Kong Edvin", "Det Norske Trekløver", "Ansgar"). Middelhavet og Østersøen anså Grundtvig fortsat for verdenshistoriens omdrejningspunkter, men andenudgaven tilføjedes digtet "Christoffer Colombo" om Amerikas opdagelse.

Førsteudgaven havde fremhævet folkeåndens, kristendommens og geografiens betydning for verdenshistoriens gang. Geografiens rolle understreges i andenudgavens digt om "Bjerge og Floder". Ny er rollen, som tildeles "Oldsagn og Fabler", "Guder og Helte", samt andenudgavens tilhørende digte om enkelte sagnhelte og gudeverdener. Et åndrigt folk gav sig for Grundtvig ikke kun til kende gennem dets mytologi, men også gennem dets historieskrivning. Digte om grækerne Herodot og Polybios flankeres af de lige så fremragende nordiske historikere Saxo og Snorre.

4.3 Samtidige sammenhænge

Krønikerimene skulle især vække barnets fantasi, følelse og indlevelsesevne. Den senere forstandsmæssige forståelse opnås andetsteds, især i de tre håndbøgers tilhørende afsnit eller i den utrykte indledning til *Krönike-Riim* med dens "mesterlig sammentrængte Udtalelse af Forfatterens ejendommelige historiske Syn" (Grundtvig 1875, s. 305). Læseren henvises hertil og til studier af Grundtvigs historiefilosofi (Vind 1999). I det følgende gennemgås kun de få digte, der er præget af andre sammenhænge, navnlig samtidige begivenheder eller en intertekstuel reference. Endelig udpeges nye digte, som erstatter digte fra førsteudgaven med andre titler.

"Canaans Land" på 16 enkle strofer erstatter førsteudgavens svære digt "Jerusalem" på 25. "Canaans Land" sætter scenen både for Moses, som i det følgende digt ser, men ikke betræder, Kanaans forjættede land (strofe 6), og for digtene om landets store konger samt profeten Zerubbabel, der førte jøderne fra det babyloniske eksil hjem til Kanaans land.

"De tre Nordiske Riger" er præget af året, som digtet er skrevet i, 1842. Grundtvig var nært forbundet med Frederik Barfods skandinavistiske tidsskrift *Brage og Idun*. Han hentydede afslutningsvis (strofe 24-28) til dets økonomiske problemer (uden dog at nævne Barfods censurdom) samt til studenternes meget omtalte gensidige besøg i København midt i maj og tre uger senere i Lund. Grundtvigs hovedinteresse i en øget åndelig udveksling i Norden stemte i 1842 endnu overens med studenternes visioner,

men året efter drev de fra hinanden, da studenterne foreslog en politisk eller dynastisk union (se Clausen 1900, s. 40-43; Albeck 1942, s. 67-70, 92-95 og indledningen til Grundtvigs artikel *Om Nordens videnskabelige Forening*).

"Syvaars-Krigens Tid" (1757-1763) i andenudgaven erstattede førsteudgavens digt om "Friedrich den Eneste". Førsteudgavens korte afregning med en enkelt hersker over 8 strofer blev i andenudgaven udvidet til en kritik i 52 strofer af hele tidsrummet. Hudfletningen af de syv år i 1700-tallets midte sammenfatter Grundtvigs generelle opgør med den rationalistiske oplysningsfilosofi.

I digtet "London" citerer de to første vers begyndelsen på P.A. Heibergs vise "Laterna Magica" fra 1794. Heiberg og Grundtvig knyttede dermed begge an til det apparat, som på markeder og andetsteds blev brugt i hurtige og underholdende lysbilledshows. Mens Heiberg i 1792 gennem satiriske scener fra Bibelen såede tvivl om kirkens troværdighed, udtrykker scenerne i "London" Grundtvigs oprigtige fascination af verdensbyen. Londons fedronning erstatter hovedfiguren i førsteudgavens digt "Engeland", Noahs apokryfe fjerde søn, Skef (Grundtvig 1829a, s. 116 f.). "London" er heller intet letlæst digt, men det er mere spøgende og dets scener opklares af oplysningerne. For så vidt genspejler "London" Grundtvigs afklarede helhedsforståelse af England efter sine tre rejser dertil fra 1829 til 1831 (Thaning 1963, s. 446; Grell 1992). Oxford hyldes for sin historiske og kirkelige bevægelse, som Grundtvig behandlede i et samtidigt indlæg, skrevet i februar eller marts (Grundtvig 1842a; Grell 1995).

Afsnittet med "Oplysninger" skulle ikke blot forklare navnestoffet, men formidle Grundtvigs forståelse af frihed, fædreland og mange andre nøglebegreber. Det ville, medgav Grundtvig i en fortale fra 1832, have "været let at giøre Rimene langt mindre trængende til Oplysning, men det skal netop være Dyden ved dem, at de er propfulde af *Hoved-Ord*, hvorved Man siden kan mindes hvad Man har lært, og at de, uden at bebyrde Hukommelsen, give *Stof* til Efter-Tanke i en senere Alder" (Grundtvig 1832a, s. 5). Thaning gennemgår nogle af andenudgavens nytilkomne eller stærkt bearbejdede opslagsord (Thaning 1963, s. 448-454). De nye opslagsord kredser især om tre temaer 1) folkelighed og folkeliv; 2) kirkens samfundsmæssige stilling; 3) billedsproget og den deraf følgende sindbilledlige udlægning af opslagsordene. Andenudgavens begrebsapparat bærer desuden præg af tre pågående kampe: 1) Grundtvigs fornyede indsats i kirkekampen fra 1832; 2) den indenrigske forfatningskamp siden 1830; 3) kampen mod tysk indflydelse i det danske sprogområde, der siden sprogreskriptet af 1840 især blev udkæmpet i Hertugdømmet Slesvig.

5 Modtagelse

5.1 En anmeldersucces

Førsteudgaven havde fået en blandet modtagelse. Grundtvig hæftede sig ved dommen i *Maanedsskrift for Litteratur*, der konkluderede, at krønikerimene "ogsaa i poetisk Henseende har mange og betydelige Mangler" og "til Brug for Børne-Lærdom, og overhovedet som Underviisnings- og Dannelses-Bog for Ungdommen, ere et

mislykket Arbeide" ([Petersen] 1829, s. 245 f.; Grundtvig 1875, s. LIV).

Andenudgaven fra oktober 1842 blev allerede i december anmeldt i kulturtidsskriftet *Figaro*. Den anonyme anmelder P.L. Møller omstødte begge domme:

> Saaledes blive disse 'Krønikerim' ikke blot ved deres upoetiske Side et fortræffeligt Middel til at bibringe Børn en begyndende historisk Indsigt, og en let Oversigt over de betydningsfuldeste Bevægelser og Strømninger i Menneskelivet; men de ville tillige ved den poetiske Indklædning have en uberegnelig [dvs. umådelig] Virkning paa Gemytternes almindelige Dannelse og Forædling. Selv for den Voxne, der kun søger en poetisk [N]ydelse, afgive disse fordringsløse Rim ofte en skjøn Underholdning (Møller 1847, bind 2, s. 95).

Møller gennemgik de poetiske kvaliteter, som et voksent publikum kunne værdsætte. Lovprisningen af Grundtvigs digtekunst var led i Møllers opgør med den formalistiske dyrkelse af genrer, som i over et årti var blevet indskærpet i *Maanedsskrift for Litteratur* og kredsen om Johan Ludvig Heiberg. Møller genoptrykte anmeldelsen i sin samling *Kritiske Skizzer* fra 1847, som påvirkede det begyndende fag litteraturhistorie (Egebak 1992). Således istemte ledende litterater uden for de grundtvigske kredse århundredet ud Møllers lovprisning af andenudgaven af *Krönike-Riim* som et højdepunkt i Grundtvigs digterværk (Borchsenius 1876; Hansen 1886, bind 2, s. 526-528; Dahl 2010, s. 36).

Møllers lovord udmøntede sig dog ikke i solgte eksemplarer, hverken for anden- eller tredjeudgaven (Johansen 1948, s. 245). Andenudgaven forblev dermed en anmeldersucces og publikumsfiasko. Grundtvig reagerede herpå ved i det store hele at lade værket hvile; han bearbejdede kun enkelte digte, så som "London" efter 1857 (Grundtvig-arkivet, fasc. 403.23 med hentydning til Henry Havelocks indsats under Sepoyoprøret).

5.2 Brugen i grundtvigske kredse

Krönike-Riim slog aldrig an i egen form, men virkede snarere gennem uddrag, og de fordeler sig på to genrer.

5.2.1 Historisk-poetiske verdenshistorier

Førsteudgaven af krønikerimene var især blevet benyttet af huslærere, som søgte at følge Grundtvigs treleddede undervisningsplan. Andenudgaven stod derimod sin prøve ved de såkaldte bondehøjskoler, der blev oprettet rundt om i Danmark fra 1844. Her var historielærerne mere selvstændige. De begyndte at bearbejde Grundtvigs verdenshistoriske håndbøger og udvikle egne mundtlige undervisningsmetoder. På Grundtvigs Højskole lige uden for København benyttede eleverne ganske vist også skolens klassesæt af andenudgaven, men historielæreren Jeppe Tang genoptrykte desuden krønikerimene i stor stil i sine talrige bearbejdninger af eksisterende bibel-, kirke- og danmarkshistorier. Han var som forfatter ret uselvstændig og lod sigende nok professor N.M. Petersen forfatte et forord, der forklarede, hvorfor man ligesom Tang først burde genfortælle en given historisk begivenhed "i sine mest træffende Grundstrøg, og dernæst [synge] en Sang eller Udvalg af en Sang, der siger det samme,

men saaledes, at det gaar til Hjerte. Det er en ny Maade, og den har i nogle Børne- og Ungdomskredse staaet sin Prøve" (Tang 1861, s. [iii]; Skovmand 1944, s. 90). Tangs bøger udkom i flere oplag, og kombinationen af prosa og krønikerim blev bl.a. overtaget af de mere navnkundige forstandere Ludvig Schrøder og Holger Begtrup (Schrøder 1876-1877; Vind 1999, s. 496 f.).

Dermed fik krønikerimene i folkehøjskolens mest historisk bevidste fase, fra 1864 til 1890, en ret traditionel rolle som afveksling i undervisningen (se indledningen til førsteudgaven, afsnittet "Poesi og historie"). Grundtvig kombinerede da også selv prosa og digte i den danmarkshistorie, som han i 1842 udgav parallelt med krønikerimenes andenudgave. Denne *Mundsmag af Danmarks Krønike til Levende Skolebrug* udkom indtil 1877 i fem oplag, så blandingen af prosa og lyrik lønnede sig.

5.2.2 Sang- og melodibøger

Episke digtkredse som *Krönike-Riim* kunne næsten kun spille en selvstændig rolle i undervisningen og på bogmarkedet, hvis digtene blev forsynet med melodier og dermed omdannet til sangbøger. Til at begynde med nøjedes lærere som Jeppe Tang med at foreslå kendte melodier til krønikerimene. En systematiseret komposition af egne melodier var også for denne del af Grundtvigs digtning en proces, der strakte sig over årtier. Her spiller den norske reception en særlig rolle.

Ole Vig søgte fra 1850 indtil sin død i 1857 at realisere Grundtvigs højskoletanke i Norge. I 1854 udgav han 265 *Sange og Rim for det norske Folk*, som han helst så brugt "i Forbindelse med den *historiske Undervisning*". Deriblandt optræder 41 digte af Grundtvig (Vig 1854, s. VIII; se tekstredegørelsen og Skrondal 1929, s. 216). Landsmanden L.M. Lindemann komponerede melodier til adskillige af digtene, heriblandt flere krønikerim. Vigs sangbog blev brugt flittigt på den første norske højskole i Sagatun, grundlagt 1864.

I Norge fandtes den første højskolesangbog dermed på sin vis før landets første folkehøjskole. I Danmark var forløbet omvendt. Ledende højskoleforstandere mødtes i 1871 for at diskutere behovet for en egentlig højskolesangbog. Det resulterede i tre sangbøger, hvoraf samlingen af *Historiske sange* indeholdt flest krønikerim og overtog nogle af Lindemanns melodier (Nutzhorn & Schrøder 1872; Bak 1977, s. 11).

De danske og norske tiltag samledes slutteligt i forbindelse med Svend Grundtvigs tredjeudgave (Grundtvig 1875). Lindemann fulgte med i udgavearbejdet og samlede, også på opfordring af den norske højskolemand Adolf Arctander, de melodier han "Tid efter Anden" havde skrevet til brug i Sagatun. Melodisamlingen til samtlige krønikerim udkom allerede i 1874, året før tredjeudgaven (Lindemann 1874, s. III).

6 Anvendt litteratur

6.1 Trykt

- Albeck, Gustav (1942) *Grundtvig og Norden*. København.
- Bak, Karl (1977) *Højskolesangbogens historie. Et bidrag til den*

grundtvigske folkehøjskoles historie. København.

- [Borchsenius, Otto] (1876) "Vandringer i et ubekjendt Land" i *Nær og Fjern. Et Ugeblad*, nr. 188, 6. februar, s. 13-15. København.
- Clausen, Julius (1900) *Skandinavismen. Historisk fremstillet*. København.
- Dahl, Per (2010) "Grundtvigs forfatterskab i dansk litteraturhistorieskrivning" i *Grundtvig-Studier* 2010, s. 31-63. København.
- Egebak, Niels (1992) *Mellem Heiberg og Brandes. P.L Møllers plads i dansk kritiks historie*. København.
- *Figaro. Journal for Literatur, Kunst og Musik* (1842), udg. af Georg Carstensen, bind 4, hæfte 12, nr. 11, 11. december, s. 1-3. København.
- Grell, Helge (1992) *England og Grundtvig. Grundtvigs møde med England og dets betydning for hans forfatterskab*. Århus.
- Grell, Helge (1995) *Grundtvig og Oxforderne. Grundtvigs møde med Oxfordbevægelsen og dets betydning for hans forfatterskab*. Århus.
- Grundtvig, N.F.S. (1829a) *Krønike-Riim til Børne-Lærdom med Indledning og Anmærkninger*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829b) *Historisk Børne-Lærdom*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1829c) *Tidens Ström eller universal historisk Omrids*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832a) *Historisk Børne-Lærdom*. 2. udg. [1829]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1832b) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1833-1843: 1833-1856) *Haandbog i Verdens-Historien. Efter de bedste Kilder. Et Forsøg*, bind 1-3. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1, hæfte 1-8. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839-1841) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 2, hæfte 1-2. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842a) "De Nye Anglicaner" i *Nordisk Tidsskrift for christelig Theologie*, udg. P.C. Kierkegaard & T.W. Oldenburg, nr. 4, hæfte 1, s. 117-148. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842b) *Krönike-Riim til Levende Skolebrug med Oplysninger*, 2. rev. udg. [1829]. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1842c) *Mundsmag af Danmarks Krønike til Levende Skolebrug*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1875) *Krønnike-Rim til levende Skolebrug, med Indledninger og Oplysninger*, udg. Svend Grundtvig, 3. udg. [1829]. København.
- Hansen, P. (1886) *Illustreret dansk Litteraturhistorie*, bind 1-2. København.
- [Heiberg, Peter Andreas] (u.å.: 1794) *Laterna Magika. Gives herved under Trompeters og Paukers Lyd tilkjende, at man her seer en meget prægtig, kostbar og skjøn Perspektivkasse, hvori præsentere sig 80 perspektiviske illuminerede Stykker, der kunne tjene til stor Lyst og Lærdom*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, 1-4, bind 1. København.
- Lindemann, Ludvig Mathias (1874) *Melodier til N. Fr. S. Grundtvigs Krønike-Rim for 2, 3 og 4 Stemmer*. Christiania.
- Møller, P.L. (1847) *Kritiske Skizzer fra Aarene 1840-47*, bind 1-2. København.
- Nutzhorn, Heinrich og Ludvig Schrøder (1872) *Historiske sange*. København.
- Petersen, F.C. (under pseudonymet 10/n.) (1829) "[Anmeldelse af] Krønike-Riim til Børne-Lærdom" i *Maanedsskrift for Litteratur*, nr. 2, s. 224-246. København.
- Rørdam, Peter (1891-1895) *Peter Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling*, udg. af H.F. Rørdam, 1-3, bind 1 (1891): *fra 1806 til 1844*. København.
- Schrøder, Ludvig (1875) *Om Bjovulfs-drapen. Efter en række foredrag på folkehöjskolen i Askov i avgust 1875*. København.
- Schrøder, Ludvig (1876-1877) *Menneskeslægtens levnedsløb fremstillet i sammenhæng. En lille verdenshistorie til skolebrug*, bind 1-3. København.
- Skovmand, Roar (1944) *Folkehøjskolen i Danmark 1841-1892. Studier over en Oplysningsbevægelse i det 19. Aarhundrede*. København.
- Skrondal, Anders (1929) *Grundtvig og Noreg. Kyrkje og Skule 1812-1872*. Bergen.
- Tang, J.T.A. (1861) *Børnelærdom af Danmarks Riges Historie for Større og Mindre*, 2. udg. København.

- Thaning, Kaj (1963) *Menneske først – Grundtvigs opgør med sig selv*. København.

- Vig, Ole (1854) *Sange og Rim for det norske Folk. Samlet og med Anmærkninger ledsaget*. Christiania.

- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København.

- Wessel, Johan Herman (1901) "Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci" i *Samlede Digte*, udg. af J. Levin, s. 143. København. Anvendt i den digitaliserede udgave fra Arkiv for Dansk Litteratur.

- Wiggers Pedersen, Maria (2016) *Svend Grundtvig som udgiver. En undersøgelse af Svend Grundtvigs principper ved udgivelsen af N.F.S. Grundtvigs værker med udgangspunkt i* 'Krønike-Riim', bind 1-2. Speciale. Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet. Anvendt i den digitaliserede udgave fra https://grundtvig.dk/biblioteket/soeg-search/specialer-og-andre-afhandlinger/.

6.2 Utrykt

- Forsideblad og fortale til førsteudgaven *Krønike-Rim til Børne-Lærdom*, ms. i fasc. 402.a.2, Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København.

- Udkast til en bearbejdet version af digtet "London", ms. i fasc. 403.23, Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København.

- Brev fra Edvard Skouboe til N.F.S. Grundtvig, 18. april 1842, ms. i fasc. 427.a.24, Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København.